

Obr. 1-3 Dny pravěkých technologií Na Farkách v Praze - Troji. ■ "Days of Prehistoric Technologies" on the EIA site Na Farkách in Prague-Troja. ■ Tage der Urzeitechnologien Na Farkách, Prag-Troja. ■

Archeologie pro laickou veřejnost

Miroslav Popelka Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK, Praha
Mirka Šmolíková Muzeum Hlavního města Prahy

Interakce mezi archeologií a laickou veřejností, která se děje prostřednictvím prezentací nejrozličnějšího druhu, v sobě skrývá zdánlivě velmi jednoduchý problém, totiž otázku, jak je laická veřejnost na takovou prezentaci připravena a jak jsou připraveni též samotní zástupci protistrany, tedy oboru archeologie. Nejlepším příkladem toho, jak se archeologie snažila a snaží oslovit nejširší veřejnost a předvést přijatelnou formou výsledky svého bádání, jsou nejrozličnější archeologická muzea pod širým nebem neboli archeologické skanzeny, které návštěvníka uvádějí do života pravěkého či středověkého člověka. Naopak odborné přednášky, kterých ovšem bývá poskrovnu, jsou pro laika málo atraktivní, navíc často nero-

zumí terminologii ani principu a metodám archeologovy práce, takže jejich dopad na veřejnost není dostatečný. A tak se ve vhodně zvoleném prostoru vystaví repliky pravěkých nebo středověkých staveb a pak se buď pravidelně, nebo jen čas od času pozvou návštěvníci k předvádění nejrozličnějších každodenních aktivit. Většinou je skladba takového programu velmi podobná, zahrnuje replikaci výroby keramiky a jejího výpalu, stavbu menších užitkových objektů, výrobu štípaných nebo broušených nástrojů, včetně ukázky způsobu vrtání kamene a další atraktivní aktivity. Někde a někdy jsou návštěvníci také částečně zapojováni do nabízeného programu. V jiných případech je pro zvýšení atraktivity zahrnuta také

problematika pravěké nebo středověké kuchyně. Návštěvníci odcházejí s pocitem nově získaných zkušeností, možná více poučení než z hodin školního dějepisu, kde výkladu o pravěku bývá osnovami přidělen velmi omezený počet vyučovacích hodin. Až potud vše v pořádku.

Problém nastává - nikoli ovšem vnímán návštěvníky - v momentě, kdy je taková akce označena jako prezentace experimentální archeologie, jednoho ze současných fenoménů tohoto vědního oboru. A návštěvníci akce jsou tudíž přítomni experimentu s výrobou a výpalem keramiky, experimentální stavbě menších užitkových objektů, experimentu štípání a broušení kamene a dalším atraktivním experimentálním aktivitám. Vše zarámováno koloritem experimentálních staveb pravěkých nebo středověkých a vůní experimentálně pravěké kuchyně. A odtud začíná neporádek. Vždyť všechny předváděné aktivity jsou většinou pouhým opakováním dávno vyzkoušených procesů, navíc pouze jednou z možností (byť opakovaně prověřenou a prověřovanou), jak mohly skutečně tyto výrobní postupy a další aktivity v pravěku i v dobách mladších probíhat. A my – jejich demonstrátoři – pouze získáváme a utužujeme svoji zkušenost s jednotlivými aktivitami. Získáváme lepší zručnost, lépe zvládnáme technologické postupy a učíme se také lépe vysvětlovat účastníkům prezentace, oč tu vlastně běží, a vlastní získané zkušenosti dále zprostředkovat. Vždyť to by měl být jeden z hlavních cílů akcí tohoto druhu: kvalitní vyplnění volného času, utváření postoje k lidské vynalézavosti, k práci rukou, a také rozvíjení vztahu k minulosti. To vše se může dařit dobrou komunikací archeologie s veřejností. Jen najděme sílu k upřím-

nosti přiznat, že návštěvník není svědkem vědecké prezentace archeologie prostřednictvím experimentu, nýbrž jen svědkem demonstrace nabytých zkušeností s určitým okruhem aktivit pravěkého nebo středověkého člověka.

Vybudování pomyslného mostu mezi vědním oborem archeologie a nejširší veřejností představuje také hlavní smysl existence občanského sdružení Experimentia. Ten zvláštní druh předávaných zkušeností, se kterými zacházíme, je bezpochyby nejužitečnější pro žáky a studenty na všech stupních škol a pro jejich učitele dějepisu, ale není zanedbatelný ani pro všechny příznivce historie či přímo archeologie, ba dokonce podle naší praxe je schopen nějak zaujmout téměř kohokoliv. Dokládá to nakonec i věková skladba návštěvníků našich akcí, které se již několik let snažíme pořádat minimálně jednou, optimálně dvakrát do roka na ploše ostrožny Na Farkách na rozhraní Troje a Bohnic v Praze. Místo samo leží vysoko nad hladinou Vltavy a skýtá široký rozhled po vltavském údolí i atraktivní výhled na město. Archeologický výzkum tu prokázal pravěké osídlení, mimo jiné i výšinné sídliště ze starší doby železné a Ivana Pleinerová tady chtěla před lety vybudovat archeologický skanzen. Představa, že vyroste právě tady, na autentické archeologické lokalitě byla velmi lákavá, avšak tento záměr se zatím bohužel nezdařil pro nedostatek finančních prostředků a také kvůli nedořešené ochraně areálu proti vandalismu.

Ale vraťme se k návštěvníkům našich akcí. Vedle školních tříd se svými učiteli jsou to také obyčejní zájemci o archeologii, o naši dávnou historii, lidé, kteří rádi svůj pobyt v přírodě spojí se získáváním nových informací. Mnozí z nich se potom opakovaně vracejí při

dalších akcích a čas tady strávený považují za užitečný. Některé předváděné technologie si předtím vůbec nedovedli představit nebo dokonce o jejich existenci a původu vůbec neuvažovali, ačkoli sami v naší moderní době tyto aktivity a jejich výsledky naprosto nevědomě užívají. Velmi zajímavé jsou jejich reakce, hodnotící nejen samotnou akci, ale především jednotlivé konkrétní činnosti. Například se „na vlastní ruce“ přesvědčují, že opravdu není tak jednoduché vyrobit z kusu hrnčířské hlíny podle předlohy nebo třeba jen podle obrázku repliku pravěké nádoby. Také předení, které většinou znají z pohádek, není tak snadnou záležitostí. Přesto mnozí návštěvníci, děti i dospělí, trpělivě zkoušejí tuto činnost tak dlouho, až se jim skutečně podaří spříst alespoň několik centimetrů nitě. Z jejich komentářů je patrná radost z „objevu“, z toho, že porozuměli principu, že to opravdu jsou schopni zvládnout, a jejich mysl začíná okamžitě vytvářet téměř hmotné

představy o lidech dávného světa, o realitě jejich života a odtud většinou pokračuje k realitě naší a k otázce, co zanecháme budoucím archeologům po sobě my. To je podle naší opakované zkušenosti princip uvažování, který podněcuje v lidech každá, byť nedokonale zvládnutá, ale „na vlastní kůži“ vyzkoušená činnost. Je to škola hrou s velmi širokým polem působení. Její součástí by však vždy mělo být upozornění, že návštěvník není účastníkem archeologického experimentu, nýbrž replikace možného průběhu předváděné aktivity, pouze jedné z ověřených možností, jak mohla tato aktivita skutečně probíhat v období pravěku či středověku.

Relativně novým prvkem v naší činnosti je účast studentů archeologie pražské Karlovy univerzity, kteří se v rámci našich akcí iniciativně ujali tavení a odlévání bronzu. Tavení bronzu v jednoduché výhni a jeho odlévání do připravených forem vždy přiláká pozornost všech návštěvníků. Hotové odlitky,

ať už je jejich kvalita jakákoli, jsou pro ně důkazem, že pravěcí kovolitci byli nemírně zruční a tuto technologii dokonale zvládali. V uplynulém období bylo velmi zajímavé sledovat, jak se právě u zmíněných studentů projevovat již vzpomínaný fenomén zkušenosti. Od počátečních potíží i se samotnou přípravou výhně, o procesu tavby nemluvě, až k nikoli ještě rutinnímu, ale již velmi dobře zvládnutému technologickému procesu. Nabytých praktických zkušeností pak studenti využívají jako obohacení svého studia a sami je dále předávají svým kolegům v seminářích.

A ještě poznámka na závěr. Za název našeho občanského sdružení vděčíme Zdeňku Smetánkovi, který v roce 2000 vynikajícím způsobem použil termín experience/zkušenost ve svém příspěvku do časopisu *Dějiny a současnost* k vysvětlení podstaty této činnosti nikoli na poli experimentální archeologie. Postupné vyjasňování terminologických problémů, které zajisté ještě není u konce, ovšem nemění nic na tom, že tato činnost má svůj hluboký smysl, svůj význam pro zprostředkování kontaktu mezi archeologií a širokou veřejností, disponuje ohromným - dosud ne zcela využitým - výchovným a vzdělávacím potenciálem a dokáže probouzet v lidech vztah k minulosti a tím i vlastní budoucnosti.

Summary

Archaeology for Public

This contribution presents the experiences of the society 'Experientia' which was founded in the year 2000 and aims to popularise archaeology especially among school children and history teachers. In co-operation with the Prague botanical garden in Troja the society organises regular 'Days of Prehistoric Technologies' on the EIA site Na Farkách in Prague-Troja. During these actions various everyday activities of prehistoric people are demonstrated and accompanied by professional commentary.

Visitors are encouraged to participate in the activities. In this case we can not speak of a presentation of archaeological experiments as it is a demonstration of chosen prehistoric technologies based on our current archaeological interpretation. The activities of 'Experientia' have met with a positive reception from the public and have been helping to develop general interest in prehistory.

Archäologie für das Leihenpublikum

Dieser Beitrag geht aus der Tätigkeit und Erfahrung des Bürgerverbandes Experientia hervor, der im Jahre 2000 entstanden ist und der sich vor allem auf die Popularisierung der Archäologie unter der breitesten Öffentlichkeit, besonders Schulkjugend und Lehrer der Geschichte orientiert. Der bürgerliche Verband in Zusammenarbeit mit dem Prager botanischen Garten in Troja veranstaltet wiederholte "Tage der vorzeitlichen Technologien" im Raum der bedeutsamen archäologischen früh-isenzeitlichen Lokalität Na Farkách in Prag-Troja. Hier werden verschiedene alltägliche Tätigkeiten des vorzeitlichen Menschen gezeigt und wissenschaftlich erklärt.

Die Besucher haben eine seltene Möglichkeit, sich persönlich in die gezeigten Tätigkeiten einzugliedern. In diesem Fall kann man kaum über die Präsentation der experimentellen Methode in Archäologie sprechen, es geht eher um die Demonstration der ausgewählten vorzeitlichen Technologien nach ihrer zeitgenössischen Interpretation und um die Vermittlung verschiedener Erfahrungen dem breitesten Kreis der Interessenten. Die Aktivitäten des Bürgerverbandes finden lebhaften Widerhall und so helfen sie bei der Entwicklung des allgemeinen Interesses für die Vorgeschichte.